Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va

Universitatea Babeş-Bolyai Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Anul universitar 2008-2009

Semestrul I

PROGRAMA ANALITICĂ

I. Informații generale despre curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Titlul disciplinei: Sf. Scaun şi țările din Europa Central-Răsăriteană, 1918-1989

Codul: HTR 3126

Numărul de credite: 6

Locul de desfăşurare: sala nr. 24 (Facultatea de Istorie şi Filosofie)

Programarea în orar a activităților:

II. Informații despre titularul de curs, seminar, lucrare practică sau laborator

Nume, titlul ştiințific: Ioan-Marius Bucur, conf. dr.

Informații de contact: imbucur@yahoo.com; tel. birou; 0264/598456

Ore de audiență: conform programului

III. Descrierea disciplinei:

Cursul urmăreşte familiarizarea studenților cu o temă particulară a studiului relațiilor internaționale, anume prezența religiei/a instituțiilor religioase, în mod special a Sfântului Scaun, în sistemul internațional. Dată fiind complexitatea subiectului există două delimitări: spațial – cursul are în vedere statele din Europa Central-Răsăriteană (şi URSS) şi cronologic – se limitează la perioada cuprinsă între sfârşitul Primului Război Mondial şi prăbuşirea regimurilor comuniste. Pornind de la specificitățile temei, cursul asumă în mod explicit o perspectivă interdisciplinară. În acest sens, vor fi prezentate şi discutate câteva teorii şi paradigme ale relațiilor internaționale, sociologiei şi istoriei Bisericii care au marcat profund studiile şi cercetările din literatura temei – teoria modernizării, teoria sistemului social, teoria critică, principalele teorii ale raporturilor stat-Biserică. Astfel vor fi discutate şi analizate diacronic: geneza „chestiunii romane" şi impactul ei asupra statutului internațional al papalității, confruntarea Bisercii catolice cu modernizarea, atitudinea Papalității în cele două războaie mondiale, confruntarea cu totalitarismele secolului XX, reacția Sfântului Scaun la instaurarea comunismului în Europa Central-Răsăriteană şi răspunsul la politicile de „secularizare forțată", impactul Războiului Rece asupra dialogului cu țările comuniste şi rolul Bisericii Catolice în prăbuşirea regimurilor comuniste. Cursul îşi propune să dezvolte abilitățile studenților de a opera

cu o serie de concepte, noțiuni şi termeni specifici, de a realiza analize ale unor fenomene/evenimente relevante tematicii. Metode de predare: prelegeri interactive, conversația euristică, dialogul, argumentarea. În cazul seminariilor se are în vedere atât activitatea individuală (fişe bibliografice, lucrări şi referate) cât şi activitatea în echipă (dezbateri, argumentări).

IV. Bibliografia obligatorie:

Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959.

Andrea, Riccardi, *Il Vaticano e Mosca*, Roma-Bari : Ed. Laterza, 1993.

Hansjakob, Stehle, *Eastern Politics of the Vatican, 1917-1979,* translated by Sandra Smith, Athens, Ohio, London: Ohio University Press, 1981.

Dennis J. Dunn, *The CatholicChurch and the Soviet Government,* EEQ, Columbia University Press, 1977.

C. Bernstein, Marco Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* Oradea, 1999.

Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil. România şi Sf. Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978),* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2004.

#######, *Caiet de seminar,* Biblioteca Facultății de Istorie, str. Napoca nr. 11.

V. Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Se vor utiliza prezentări power-point, filme şi imagini documentare de epocă , echipamentul tehnic fiind pus la dispoziție de Facultate.

VI. Planificarea/ Calendarul întâlnirilor şi al verificărilor/examinărilor intermediare:

I. Săptămâna:

Concepte/cuvinte cheie : suveranitate (teritorială, spirituală), drept canonic, drept internațional, drept de legație, Sf. Scaun, Vatican, diplomație ecleziastică.

Curs introductiv: Sf. Scaun – un actor transnațional. Aparatul diplomației pontificale – ambasadorii, oficiile. Personalitatea internațională a Sf. Scaun în dreptul internațional şi în dreptul canonic de la apariția „chestiunii romane" la Primul Război Mondial (1870-1914).

Seminar: prezentarea tematicii seminarului, a bibliografiei, stabilirea modalităților de lucru şi a modului de întocmire a referatelor.

Bibliografie : H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 14-31; Robert, A. Graham, S.J., *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and the State on International Plane,* Princenton

University, 1959, p. 184-214, (caiet de seminar); http://www.vatican.va; M. Feldkamp, *La Diplomazia pontificia,* Jaca Book, 1998, p. 74-86.

II. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: tratate de pace, concordat („solemni conventione"), acord („intesa", „modus vivendi"), tipuri de raporturi între stat şi biserică.

Curs: Sf. Scaun si Primul Război Mondiale, inițiative de pace.

Seminar:. Sf. Scaun şi noua arhitectură politică europeană postbelică (1920): inițierea raporturilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană. .

Bibliografie: H. Jedin, *Soria della Chiesa,* vol. X, Milano, 1996, p. 40-51; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 305-317, (caiet de seminar); Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 17-36 (caiet de seminar).

III. Săptămână

Curs: Politica pactuală a papei Pius al XI-lea. Negocierea şi semnarea concordatelor cu Polonia, Lituania, Letonia, acordul cu Cehoslovacia.

Seminar: Concordatul cu România

Bibliografie: E. A. Paulopol, "Observațiuni privitoare la încheierea unui concordat cu Sf. Scaun," în *Arhiva pentru stiință şi reformă socială,* VII, 1928, nr. 3-4, p. 521-545 (caiet de seminar). I-M Bucur, *Din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,* p. 43-77; Adela Herban, *România-Vatican. Relații diplomatice,* p. 82-103.

IV. Săptămâna

Concepte/cuvinte cheie: totalitarism, rasism, nazism, fascism, enciclică.

Curs : Sfidările totalitare din anii `30: fascismul şi nazismul. Pactele de la Lateran, concordatul cu Germania.

Seminar: denunțarea fascismului şi a nazismului de către Sf. Scaun, conflictul Bisericii Catolice cu regimurile fascist şi nazist.

Bibliografie: H. Jedin, *Storia della Chiesa,* vol. X, 1996, p. 64-81; A. Besancon, *Dilemele mânturii. Criza Bisericii Catolice,* Bucureşti:Humanitas, 2001, p. 51-58; Luigi Salvatorelli, *La politica della Santa Sede dopo la Guerra,* p. 175-225 (caiet de seminar); George Sofronie, *Tratatul internațional de la Lateran şi statutul internațional al papalității,* Oradea, 1931, p. 111-136 (caiet de seminar).

V. Săptămâna
Concepte/cuvinte cheie: comunism, ateism, doctrina socială a Bisericii.

Curs: Sf. Scaun şi sfidările totalitare din anii 30: comunismul.

Seminar: dialog, colaborare limitată şi condamnare, relațiile cu Rusia Sovietică/URSS între anii 1917-1939.

Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 31-44 (caiet de seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, 1981, p. 11-112; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 349-384 (caiet de seminar).

VI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: pace justă, pace albă, solidaritate internațională.

Curs: Sf. Scaun şi statele din Europa Central-Răsăriteană în preajma şi în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Eşecul inițiativelor de pace ale Sf. Scaun; diplomația pontificală în timpul celui de al doilea război mondial: inițiative de pace, asistență umanitară.

Bibliografie : E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 13-82 (caiet seminar) ; Ion Dimitriu-Snagov, *Relațiile României cu Sf. Scaun 1939-1944,* Ed. Garamond, Bucureşti, 1995, p. 81-105, 117-136; Robert A. Graham, *Vatican Diplomacy. A Study of the Church and State on the International Plane,* Princeton University Press, 1959, p. 317-325, (caiet de seminar); Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 45-105 (caiet de seminar); P. Blet, *Pio XII e la seconda guerra mondiale,* San Paolo Edizioni, 1999, p. 223-264 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 196-224.

VII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: satelitizare, sfere de influență, familia națiunilor.

Curs: Sf. Scaun în fața schimbărilor politico-teritoriale din Europa Central-Răsăriteană la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Seminar: Impactul preponderenței sovietice asupra relațiilor diplomatice cu statele din Europa Central-Răsăriteană în primii ani postbelici.

Bibliografie: E. Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003, p. 83-103 (caiet de seminar); A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 51-86; H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 225-262, Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 107-142 (caiet seminar).

VIII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: comunizare, Război Rece, bipolarism, represiune, "secularizare forțată".
Curs: Comunizarea statelor din Europa Central-Răsăriteană: impactul politicilor religioase asupra raporturilor cu Sf. Scaun. Vaticanul şi noua ordine mondială bipolară.
Seminar: Situația Bisericii catolice din țările central-est europene la sfarsitul anilor 40.
Bibliografie: Dennis J. Dunn *The Catholic Church and the Soviet Government,* Columbia University Press, 1977, p. 143-170 (caiet de seminar); J. C. Ricci, "Pie XII et les Etats communistes pendant la guerre froide" in *Pie XII et la Cité*, Téqui, 1988, pp. 321-345 (caiet seminar); Vasyl Markus, "Religion and Nationality: The Uniates of the Ukraine" in B.R. Bociukiw, J.W. Strong (eds), *Religion and Atheism in the USSR and Eastern Europe,* London, 1975, p. 100-119 (caiet seminar); H. Stehle, *Eastern Politics of Vatican, 1917-1979,* Ohio Univ. Press, p. 263-284; Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti, 2003, p. 21-64; 120-163; Ovidiu Bozgan, *România versus Vatican. Persecuția Bisericii Catolice din România în documente diplomatice franceze,* 2000, p. 34-65; Ioan-Marius Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca, 2003, p. 181-262.

IX. Săptămâna
Curs: Începutul "dezghețului" în relațiile cu lumea comunistă: inițiativele papei Ioan al XXIII-lea.
Seminar: Impactul Conciliului Vatican II asupra dialogului cu regimurile comuniste.
Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 217-264; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil…,*2004, p. 114-155; Ioan-Marius Bucur, Smaranda Ignat, „Limitele *Ostpolitik-ului* vatican: Cazul Romaniei", in *Studia Universitatis Babes-Bolyai, Theologia Catholica,* XLVII, 2, 2002, pp. 35-42; H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 285-313 (caiet de seminar).

X-XI. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: „coexistența paşnică", „politica răsăriteană a Vaticanului", dialogul ecumenic.
Curs: De la „coexistența paşnică" la o nouă abordare a relațiilor cu regimurile comuniste din Europa-Central-Răsăriteană.
Seminar: Succesele şi limitele ostpolitik-ului roman: de la înțelegere punctuală la dezacord: Iugoslavia, Ungaria, Polonia, România.
Bibliografie: A. Casarolli, *Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti, 1963-1989,* Roma, 2000, p. 77-121; A. Dupuy, „Paul VI et la diplomatie pontificale" in *Paul VI et la*

modernite dans l'eglise, Rome, 1983, p. 455-477 (caiet seminar); H. Stehle, *The Eastern Politics of Vatican,* Athens, Ohio, 1978, p. 314-375; O. Bozgan, *Cronica unui eşec previzibil..,* p. 243-347.

XII. Săptămâna
Concepte/cuvinte-cheie: drepturile omului, Acordul de la Helsinki,

Curs: Redefinirea conceptului de "politică europeană" de către papa Ioan-Paul al II-lea.

Seminar: Noua viziune a papei Ioan Paul al II-lea privind „politica răsăriteană" .

Bibliografie: A. Riccardi, Il Vaticano e Mosca, Roma-Bari, 1993, p. 343-372; G. Barberini, „La politica europea di Giovanni Paolo II", în Idem, *Pluralismo religioso in Europa fra culture e sistemi politici,* 1983 p. 63-89 (caiet de seminar); M. Molnar, *La democratie se leve a l'Est,*1992, p. 231-241.

XIII-XIV Săptămâna
Curs: Sf. Scaun şi prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa Central-Răsăriteană.
Seminar: criza comunismului şi rolul religiei în prăbuşirea regimurilor comuniste.

Bibliografie: J. Cornwell, *Un papa d'inverno…,* Milano, 2005, p. 95-99, 111-115, 130-137; C. Bernstein, M. Politti, *Sanctitatea Sa. Ioan Paul al II-lea şi istoria secretă a timpurilor noastre,* 1999, Oradea, p. 253-412; 475-511.

VII. Modul de evaluare:

- 40% activitate de seminar (10% intervențiile în seminar, 30% lucrare semestrială).
- 60% examen scris

VIII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

- prezența este obligatorie la 70% din seminarii;
- recuperarea orelor se va realiza prin reprogramare conform unui calendar anunțat;
- lucrările semestriale vor fi elaborate conform metodologiei cercetării ştiințifice;
- plagiatul se sancționează prin anularea dreptului studentului de a participa la examinarea finală din sesiunea de iarnă;
- contestațiile vor fi rezolvate prin recorectarea lucrărilor conform Regulamentului Facultății.

IX. Bibliografia opțională:

Andrea Riccardi, *Il secolo del martirio*, Roma : Ed. Mondadori, 2000, (versiunea în lb. română, Secolul Martiriului, 2004).

Ennio Di Nolfo, *Dear Pope, Vaticano e Stati Uniti,* Roma, 2003.

Luigi Accatttoli, *Karol Wojtyla omul sfârşitului de mileniu,* Cluj-Napoca, 1999.

Ioan-Marius, Bucur, *Din Istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, 1918-1953,* Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2003.

Cristian, Vasile, *Între Vatican şi Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist,* Bucureşti: Ed. Curtea Veche, 2003.

Surse electronice: www.vatican.va